

ALİ ŞİRUGANİ

(ö. 1126/1714)

Türk müzikisinde
en çok dinî eser besteleyen
Gülşenî şeyhi.

Kaynaklarda adıyla birlikte zikredilen “şiruganî” kelimesinin ne anlama geldiği tesbit edilememiştir. İstanbul’da doğdu. Doğum tarihi, ailesi ve tahsili hakkında bilgi bulunmamakta ise de iyi bir müzik öğrenimi gördüğü anlaşılmaktadır. Gülşeniyîye tarikatına intisap ederek tasavvufî bilgisini ilerletti. Şehremîni’deki Hulvî Tekkesi şeyhi Sinan Efendi’nin 1107’de (1695-96) vefatı üzerine bu dergâha şeyh tayin edildi ve vefatına kadar bu görevde kaldı. Kabri aynı dergâhın haziresindedir.

Ölümünden sonra burası Şiruganî Tekkesi adıyla anılmaya başlandı. *Güldeste*’de Bursalı Muhzirzâde Sâlih Çelebi’den (ö. 1666) bahsedilirken, “İstanbul’da ilm-i müsikinin peder ü mâderi üstâd-ı nâdirü’l-misl Gülşenî Dervîş Ali’den ta’lîm-i ezkâr ve esvât etmekle ...” şeklindeki ifadeye bakılarak Şiruganî’nin uzun bir hayat sürdürdüğü söylenebilir. IV. Mehmed devrinde (1648-1687) şöhretinin en parlak zamanını yaşayan Ali Şiruganî, tasavvuftaki mevkii yanında asıl haklı ününü müsikide kazanmıştır. Yaptığı dinî ve din dışı bestelerle zamanının önemli bestekârları arasında yer almış, *Atrabül’-âsâr*’da belirtildiğine göre 600’ün üzerinde dinî, 100’ün üzerinde de din dışı eser bestelemiştir.

Eserlerine, çeşitli el yazması güfte mecmualarında daha çok Dede, bazan da Dede Sinânî, Ali Dede, Dervîş Ali, Dervîş Ali Sinânî, Dervîş Ali Halvetî, Dede-i Atîk adlarıyla rastlanmaktadır. Dede-i Atîk tabiri, büyük bir ihtimalle, Türk müsikisinin diğer bir meşhur bestekârı olan ve kaynakların çoğunda Dede Efendi diye anılan Hammâmîzâde İsmâil Dede (ö. 1846) ile karıştırılmaması için kullanılmış olmalıdır. *Savt**, *tesbîh**, *tevşîh**, *durak** ve ilâhilerden müteşekkil dinî bestelerinden yaklaşık 450’sinin güftesi tesbit edilmiştir. Zâkirler ve müezzinler tarafından büyük bir rağbetle okunan eserleri arasında durakları, dinî müsikinin en parlak besteleri arasında sayılmaktadır. Dinî eserlerinde genellikle Abdülahad Nûri, Abdülkerim Fethî, Eşrefoğlu Rûmî, İsâ Mahvî, Niyâzî-i Mısırfî ve Şemseddin Sivâsî gibi mutasavvıf-şairlerle İkbâlî mahlasını kullanan Sultan II.

Mustafa’nın şiirlerini bestelemiş, bunlardan yaklaşık yirmi beşinin notası günümüze ulaşmıştır. Ancak bestelediği murabba ve semâilerden hiçbirisi zamanımıza ulaşmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Belîğ, *Güldeste*, s. 526; Esad Efendi, *At-rabû’l-âsâr*, Millet Ktp., Ali Emîrî, T, nr. 706, s. 70-71; Müstakimzâde, *Mecmûa-i İlahiyyât*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3397, vr. 2*, 3*, 28*; Osmanlı Müellifleri, I, 61; *Türk Musikisi Klasiklerinden Mevlit Tevşihleri* (İstanbul Konservatuarı neşriyatı), İstanbul 1931, I, 5, 28-29; *Türk Musikisi Klasiklerinden İlahîler* (İstanbul Konservatuarı neşriyatı), İstanbul 1933, II, 67; Ezgi, *Türk Musikisi*, II, 59-60, 63, 113; III, 60-61; IV, 39-40; a.m.f., *Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit – Na’t – Salât – Durak*, İstanbul 1946, s. 28-29, 49-54, 59-60; Ergun, *Antoloji*, I, 136-142, 183-260; Şengel, *İlahîler*, I, 85, 121; II, 42; Töre, *İlahîler*, V, 57; VI, 88; Nuri Özcan, *Onsekizinci Asırda Osmanlılarda Dinî Müsikî* (doktora tezi, 1982), MÜ İlahiyat Fak., s. 194-663; *İlahîler* (Yapı ve Kredi Bankası Yayınları), İstanbul 1986, s. 18, 78, 138; Zâkir Şükrü, *Mecmûa-i Tekâyâ* (Akbatu), IV/3, s. 66; Öztuna, *TMA*, I, 34-35.

NURİ ÖZCAN

ALİ et-TABERİ

(bk. ALİ b. RABBEN et-TABERİ).

ALİ et-TABERİ

(على الطبري)

Ali b. Abdülkâdir b. Muhammed
el-Hüseynî el-Mekkî et-Taberî
(ö. 1070/1660)

Mekkeli tarihçi, edip ve şair.

Mekke’de doğdu. Küçük yaşta hâfız oldu; başta babası olmak üzere zamanının Mekke’deki en meşhur âlimlerinden dinî ilimlerle Arap dili ve edebiyatı sahalarında dersler aldı. Aile geleneğini devam ettirerek ölümüne kadar Mekke’de ders verip talebe yetiştirdi. Mekke’de öldü ve Cennetü’l-Muallâ’daki aile kabristanına defnedildi.

Ali b. Abdülkâdir’in Kâbe ve Mekke tarihine dair kitapları yanında şiirlerini topladığı bir de divanı vardır. Henüz basılmamış olan eserleri şunlardır: *el-Ercü’l-miskî ve’l-târîhu’l-Mekkî fi aḥbârîl-Ḥarem ve’l-Ka’be ve terâcimi’l-mülûk ve’l-ḫulefâ’*; *el-Aḳvâlü’l-mu’alime fi vukû’il-Ka’beti’l-mu’azzama*; *Tuḫfetü’l-kirâm bi-aḥbârî imâretis-saḳfî ve’l-bâb mine’l-Beytîl-ḥarâm*; *el-Cevâhirü’l-munazzama bi-fazîletil-Ka’beti’l-mu’azzama*; *Risâle fi beyâni’l-’imâretil-vâkı’ati ba’de suḳûti’l-*

Ka’be; *Şennü’l-gâre ‘alâ mâni’i naşbi’s-sitâre li’l-Ka’be*; *Şerḫu’s-sudûr ve tenvîrü’l-ḳulûb fi’l-a’âmâli’l-mükeffire li’l-müte’ahḫiri ve’l-müteḳaddimi mine’z-zünûb* (divan) ve San’a’daki el-Câmiü’l-kebîr’de Mütevekkiliyye Kütüphanesi’nde bulunan *Fevâ’idü’n-neyl be-fezâ’ili’l-ḫayl*.

BİBLİYOGRAFYA :

Muhibbî, *Hulâşatü’l-eser*, II, 457-464; III, 161-166; *Hediyetü’l-’ârifin*, I, 759; *İzâḫu’l-meknûn*, I, 57, 114, 256, 380; II, 45, 58, 211; Halil Yahyâ Nâmi, *el-Bi’setü’l-Mıḫriyye li-taḫvîrîl-maḫtûṭâti’l-’Arabîyye fi bilâdi’l-Yemen*, Kahire 1952, s. 34; Brockelmann, *GAL Suppl.*, II, 1036; Zirikî, *el-A’lâm*, V, 115; Kehhâle, *Mu’cemü’l-mü’ellifin*, VII, 126.

MUSTAFA FAYDA

ALİ b. TÂHİR

(على بن طاهر)

el-Melikü’l-Mücâhid Ebü’l-Hasen
Ali b. Tâhir el-Kureşî el-Ümevî
(ö. 883/1478)

Yemen’de hüküm süren
Tâhirîler hânedanının kurucusu
(bk. TÂHIRİLER [Yemen]).

ALİ TEBRİZİ, Hâce

(خواجہ علی تبریزی)

Timurlular dönemi tasvir sanatçısı.

XV. yüzyılın ilk yarısında yaşamış devrinin ünlü nakkaşlarından; Hâce Ali Tebrizî ve Hâce Ali Musavvir adlarıyla da anılır. Dost Muhammed onun üstat

Hâce Ali Tebrizî tarafından Herat’ta istinsah edilen *Hamse-i Nizâmî*’den bir sayfa (TSMK, Hazine, nr. 781, vr. 40*)

